

KITAIBELIA	IV. évf. 1. szám	pp.: 65–67.	Debrecen 1999
------------	------------------	-------------	---------------

Adatok a Börzsöny-hegység flórájához III.

NAGY József

Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Növényteni Tanszék, H-1118 Budapest, Ménesi út 44.

Az alábbi tanulmányban a Börzsöny-hegység területén 1998 során végzett florisztikai kutatásaim eredményeit foglalom össze.

A fajok elterjedtségének megállapításához a korábbi publikációk-, a Soó-Synopsis I-VI. (1966-1980), valamint SIMON (1992) adatait vettem figyelembe. A nomenklatúra és a sorszámozás Soó (1980) művét követik.

A Börzsöny-hegységre új fajok:

P 53. *Dryopteris dilatata* (Hoffm.) A. Gray: A Központi-Börzsönyben a Nagy-Csörcsöle-völgy alsó szakaszán, szurdokerdőben fordul elő egy idős példány. KEVEY Balázs a Bacsina-völgyben találta meg 1998 májusában. A hegység további pontjairól kerültek elő a *D. assimilis*-*D. dilatata* alakkörbe tartozó növények, amelyek faji azonosságát csak citológiai vizsgálat segítségével lehet majd megállapítani.

282. *Ononis pusilla* L.: A nagymaros feletti Törökmezőn lajtmészko alapkőzeten, legeltetett fenyérfüves gyeppben találtam. Florisztikailag érdekes előfordulás. KUN András szerint az *Ononis pusilla* is a közép-dunai flóráválasztót délnyugat felől elérő szubmediterrán fajok közé tartozik.

631. *Linum hirsutum* L. subsp. *hirsutum*: A Börzsönyből korábban nem közölt, minden bizonnyal igen ritka faj. Egy példányát találtam az Ipolydamásd feletti Fekete-hegyen, földút szélén.

1008. *Rapistrum perenne* (L.) Dum.: Letkésről a Sákola-tetőre vezető erdészeti út mentén található legelőkön szórványos.

1371. *Scorzonera purpurea* L.: A nagybörzsönyi Só-hegy *Stipa dasyphylla* lejtősztyepjében, illetve a Nagy-Sas-hegy 575m magas oldalgerincén néhány tő. Az előbbi előfordulást 1993-ban VOJTKÓ András is megfigyelte (levélbeli közlés).

1524. *Herniaria incana* Lam.: FEICHTINGER (1870) említi az Ipolyon túli Kovácspataki-hegyekből. Ipolydamásd felett a felhagyott kőfejtő peremén száraz lejtősztyepben, néhány példány.

1584. *Hottonia palustris* L.: Soó (1970) a Börzsöny széléről Ipolyvecéről és Ipolyszögről jelzi. Ezek az adatok valójában nem börzsönyi, hanem Ipoly-völgyi előfordulásokat jelentenek. Újonnan megtalált állománya a szokolyai Királyrét közelében a Büdös-tóban, zsombéksásos semlyékeiben fordul elő.

1817. *Epipactis leptochila* (Godf.) Godf.: A Kóspallag és Nagybörzsöny között húzódó Hosszú-völgyben, gyengén savanyú talajú gyertyános-bükkösben. Mindössze 5 példány. Det. Jaroslav VLCKO.

Epipactis albensis Novakova et Rydlo: Gyertyános-égerligetekben, völgyalji gyertyánosokban a Börzsöny több egymástól távoli pontján is előfordul. A faj azonosítását MOLNÁR V. Attila és Jaroslav VLCKO végezte el, a Királyháza mellett égerligetben előkerült néhány töves populáció alapján. További lelőhelyei a Börzsönyben: Dosnyai-rakodó a Kemence-völgyben. Itt völgyalji gyertyánosban 5-6 tő. Márianosztra közelében a Bezina-völgyben szintén völgyalji gyertyánosban 10 tő. A zebegényi Malom-völgyben patakmenti üde gyertyánosban 2 tő. Feltételezhető, hogy a hegység számos további pontjáról elő fog kerülni.

1850. *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla: A Csák-hegyi kőfejtő előtt, a Márianosztrára vezető műút melletti vízárokban néhány tő.

1905. *Carex elongata* L.: A szokolyai Királyrét közelében a Büdös-tóban, zsombéksásosban fordul elő, kevés.

1975. *Festuca pallens* Host: A faj andeziten való előfordulása igazi érdekességnek számít. Korábban csak a Visegrádi-hegység két pontjáról volt ismert 1-1 tő (Soó in HORÁNSZKY, 1964). A Délnyugati-Börzsönyből három populációját sikerült kimutatni. Már 1993-ban VOJTKÓ András megfigyelte a Só-hegy sziklás déli lejtőjén (VOJTKÓ, levélbeli közlés). Itt ma is több száz töves populációja él nyitottabb andezitkibúvásos felszíneken és zártabb lejtősztyepben *Carex humilis*, *Stipa stenophylla* és *Stipa dasyphylla* társaságában. Második, kb. száz töves állománya a Nagy-Koppány tetején, délies kitérségben sekély erubáz talajon, *Carex humilis*-sel együtt fordul elő. Mindkét helyen 540m körüli magasságon található. A harmadik populációját a márianosztrai Lőrinc-hegy alacsonyabb kúpján száraz, délies lejtőn, 430 m magasságban találtam. Ezen a helyen 20-30 töves állománya van. Mindhárom előfordulás egymáshoz igen hasonló termőhelyi adottságokkal rendelkezik, távolságuk is csak 1,5-3 km

egymástól. Feltételezhetően ezek az élőhelyek ősi sziklakibúvásos lejtősztyepek lehetnek, amelyeken a *Festuca pallens* reliktumként maradt fenn, több más ritka növényvel együtt.

A hegységből már ismert, florisztikailag érdekes taxonok újonnan megtalált termőhelyei:

426. *Epilobium dodonaei* Vill.: Korábbi adata Kemence-völgy (SOÓ, 1966). Új előfordulásai: a szobi Csák-hegyen a kőfejtő törmelékén néhány tő. Nagymaros felett a panoráma autótút mentén köves útszélen szintén csak néhány példány.

530. *Ferula sadlerana* Ledeb.: A magyar flóra egyik legbecsesebb növényének 1938 óta volt ismert a nagymarosi Ördög-hegyen élő populációja. Ismert ok, a muflon betelepítése miatt már az elmúlt évtizedben valószínűleg kipusztult. Dr. HORÁNSZKY András és NÉMETH Ferenc is sikertelenül keresték. (NÉMETH in SOÓ, 1985). 1998 júniusában Nagymaroson a vasúti pálya melletti meredek rézsűben vettem észre egy virágzó és későbbi termést is érlelő példányt. A növény nagytermetű, 1,8 m magas. A lelőhely a néhai Duna-gát helyéhez közel, hétvégi telkek közvetlen szomszédságában van. Nyilvánvalóan másodlagos termőhely, amelyet egykor a vasútépítés során alakítottak ki. Az Ördög-hegytől légvonalban 1 km távolságra keleti irányban található. Ez valószínűsíti, hogy az uralkodó nyugatias szelek segítségével a *Ferula* termése spontán eljuthatott oda. A gyeppel, amelyben a növény előfordul a közeli bokorerdők gypszintjére emlékeztető összetételű, viszonylag jól regenerálódott. Az alábbiakban közlöm az ott készült felvételt.

Dátum: 1988. VII. 18., Méret: 3 × 3m, Expozíció:DK, Lejtőszög:40-45°, C szint: 95%

Agropyron intermedium 4, Bromus inermis 1-2, Falcaria vulgaris 2, *Ferula sadlerana* 1, Artemisia campestris 1, Asperula glauca 1, Centaurea sadlerana 1, Sedum maximum +1, Muscari comosum +1, Coronilla varia +1, Linaria genistifolia +1, Salvia pratensis +1, Convolvulus arvensis +1, Artemisia vulgaris +1, Poa angustifolia +1, Rosa corymbifera +1, Eryngium campestre +1, Vicia cracca +1, Anthemis tinctoria +, Erysimum odoratum +, Iris pumila +, Allium sphaerocephalon +, Campanula bononiensis +, Bilderdickia convolvulus +, Ballota nigra +

Az ernyőkben kifejlődött terméseknek csak kisebb része volt léha. Az érett termésekből kb. 100 darabot begyűjtöttem. Otthon különböző időpontokban és körülmények között elvettem.

BÉKEFY András a Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi őre szintén gyűjtött terméseket és megjelölt helyen megkísérelte a növény visszatelepítését az eredetihez közeli élőhelyére.

1076. *Rorippa amphibia* (L.) Bess.: KÁRPÁTI 1932-ben közli a hegységből. SOÓ (1980) szerint a Börzsönyből nincs adata. Királyréti település közelében a Büdös-tóban, zsombéksásosban fordul elő.

1167. *Campanula macrostachya* Kit. ex Willd.: A század elején, 1902-ben FILARSZKY gyűjtötte Nagymaroson (MTM Növénytár Herbáriuma). KÁRPÁTI, 1932-ben erre az adatra hivatkozik. Más biztos előfordulása nem volt ismert. Jelenleg a nagymarosi Eszperantó-hegy déli lejtőjén szép kifejlődésű Campanulo-Stipetum tirsae társulásban fordul elő néhány példány.

1305. *Xeranthemum cylindraceum* Sibth. et Sm. (*X. foetidum* auct.): A Nagymaros feletti Törökmezőről ismert. PRISZTER 1941-ben gyűjtötte, majd BOROS, 1958-ban közli ugyanonnan. Új előfordulása: Ipolydamásd felett, a kőfejtő melletti száraz lejtősztyepben tömeges.

1357. *Carthamus lanatus* L.: FEICHTINGER (1870) említi Márianosztra környékéről és az Ipolyon túli Kovácspataki-hegyekből. Ipolydamásd felett, száraz füves lejtőn találtam néhány példányát.

1505. *Minuartia frutescens* (Kit. ex Schult.) Tuzson ex Degen: Perőcsény határából előkerült populációja után (NAGY 1997), újabb lelőhelye vált ismertté Ipolytólgyes határában a Bánya-hegy délkeleti kitettségű sziklás lejtőjén. Az újonnan megtalált néhány ezres állomány érdekessége, hogy a Börzsöny egyik peremhelyzetű hegyén, alig 200 m magasságban van.

1716. *Gagea bohemica* (Zauschner) R. et Sch.: Az ismert Magas-Börzsönyi előfordulásai után (BOROS-VAJDA-SZUJKÓNÉ, 1958, NAGY, 1997), a Délnyugati-Börzsönyből is előkerült egy népes populációja a szobi Csák-hegy tetejének keleti pereméről. Itt egy köves lejtőn, főként *Sedum acre*, *Sedum sexangulare* és *Cladonia* sp. alkotta pionír növénytársulásban találtam.

1759. *Maianthemum bifolium* (L.) F. W. Schmidt: A Börzsönyben először KELLER Jenő gyűjtötte 1944-ben a Les-völgyben (MTM Növénytár herbáriuma). SZUJKÓ-LACZA (1984) a Kemence-völgyből említi kutatási jelentésében. A Szaszovszky-kereszt közelében a Kemence-patak völgyének felső szakaszán bukkantam rá egy 10 m² nagyságú telepére, völgyalji gyertyánosban.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton köszönöm KEVEY Balázs, MOLNÁR V. Attila, Jaroslav VLČKO és VOJTKÓ András munkámhoz nyújtott segítségét.

Summary

Floristical data concerning the Börzsöny Mountains

J. NAGY

As a result of flora research in Börzsöny in 1998, the number of known taxa to the Börzsöny Mountains has increased by 13 species. The most important ones are: *Dryopteris dilatata* (Hoffm.) A. Gray, *Epipactis leptochila* (Godf.) Godf., *Epipactis albensis* Novakova et Rydlo, *Festuca pallens* Host. The research confirmed the current presence of a number of species enlisted in literature earlier e.g. *Ferula sadlerana* Ledeb., *Campanula macrostachya* Kit. ex Willd.

Irodalom

- BOROS Á. – VAJDA L. – SZUJKÓ-LACZA J. (1958): A Börzsöny-hegység néhány érdekes növénye. – Bot. Közlem. **47**: 351-352.
- FEICHTINGER S. (1870): A Börzsöny-Márianosztra trachyt hegycsoport növényzetéről. – A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1869-ben tartott 14. Nagygyűlésének Munkái pp.: 284-296.
- KÁRPÁTI Z. (1932): A Börzsöny-hegység növényföldrajzi jellemzése. – Index Horti Botanici Bp. **1**: 29-59.
- KÁRPÁTI Z. (1952): Az Északi-hegyvidék nyugati részének növényföldrajzi áttekintése. – Földrajzi Értesítő **1**: 289-314.
- MOLNÁR V. A. – VIDÉKI R. – VLČKO, J. (1998): Adatok a hazai Epipactis fajok ismeretéhez II. – Kitaibelia **3**(2): 287-289.
- NAGY J. (1997): Adatok a Börzsöny-hegység flórájához. – Kitaibelia **2**(1): 27-32.
- SOÓ R. (1964, 1966, 1968, 1970, 1973, 1980): A magyar flóra és vegetáció rendszertani és növényföldrajzi kézikönyve I–VI.. – Akad. K. Bp.
- SZUJKÓ-LACZA J. (1984): Kutatási jelentés a Börzsönyi TK területén 1984-ben végzett munkáról. (Kézirat)
- SIMON T. (1992): A magyarországi edényes flóra határozója. Harasztok-virágos növények – Tankönyvkiadó, Budapest.